

Kommunala perspektiv på arbetsmarknadspolitiken 2022

Redovisning av enkätundersökning

Sveriges
Kommuner
och Regioner

Förord

Arbetsmarknadspolitiken och Arbetsförmedlingen har genomgått betydande förändringar de senaste åren. År 2019 fastslog regeringen inriktningen att Arbetsförmedlingen skulle reformeras i grunden och att ett nytt system med fristående leverantörer skulle etableras. Samma år minskades myndighetens lokala närvaro kraftigt.

SKR har genom hela denna process varit tydliga med två perspektiv. Dels att Arbetsförmedlingen behöver fungera väl för arbetslösa och arbetsgivare under omställningsperioden. Dels att det nya arbetsmarknadspolitiska systemet som tas fram behöver fungera bättre än det tidigare. Det sistnämnda bland annat genom att ge kommunerna en formell och erkänd roll att utföra insatser inom arbetsmarknadspolitiken.

Sedan 2019 har SKR skickat en årlig enkät till kommunerna för att följa hur väl arbetet fungerar här och nu. Dessa undersökningar har tydliggjort brister och utvecklingsområden i Arbetsförmedlingens lokala närvaro och stödet till arbetssökande och arbetsgivare. Men även att samarbetet med kommunerna på strategisk nivå och kring enskilda individer behöver stärkas betydligt.

Trots att Arbetsförmedlingen har haft flera uppdrag att stärka den lokala närvaron och samarbete med kommunerna de senaste åren ser vi liknande brister även 2022. Detta är en mycket tydlig signal till regeringen och Arbetsförmedlingen om behov av tydlig styrning längst ut i kedjan för att få ett genomslag i praktiken. För det krävs starkare samverkan på strategisk och operativ nivå, särskilt kring de som står längre från arbete. SKR ser positivt på de givna uppdragen om ökad samverkan och initiativet att teckna överenskommelse är ett steg på vägen. Överenskommelserna behöver nu fyllas med ett konkret innehåll och handlingskraft för att utveckla det lokala genomslaget för den statliga arbetsmarknadspolitiken.

Det finns ett starkt gemensamt intresse mellan staten, näringslivet, kommunerna och regionerna av att bidra till en välfungerande arbetsmarknadspolitik för att ta oss an kompetensförsörjningsutmaningarna och att fler kommer i arbete och självförsörjning. Förhoppningen är att berörda aktörer tar del av den här rapporten, och att vi kan agera ännu mer samfällt för att lyckas tillsammans.

Stockholm, oktober 2022

Monica Sonde

Direktör/avdelningschef, Avdelningen för utbildning och arbetsmarknad

Innehåll

Sammanfattning och slutsatser	5
Nödvändiga åtgärder utifrån analysen	8
Stärk Arbetsförmedlingens lokala närvaro och samarbetet med kommunerna ...	9
Bedriv en aktiv arbetsmarknadspolitik för de som är långt från arbete	10
Förverkliga möjligheten för kommunerna att genomföra statliga arbetsmarknadsinsatser mot ersättning	11
Inledning	13
Arbetsförmedlingens uppdrag om lokal närvaro och samverkan med kommunerna 2022	14
Arbetsförmedlingens uppdrag i ny instruktion	15
Kommunernas perspektiv på arbetsmarknadspolitik	16
Undersökningens genomförande	16
Dialog, strategiskt samarbete och tillvaratagande av kommunala perspektiv ...	17
En ändamålsenlig lokal närvaro	19
Enklare stöd och service till arbetslösa	20
Fördjupat stöd till arbetslösa	23
Samverkan på operativ nivå kring enskilda individer	25

Sammanfattning och slutsatser

Under 2019 gjordes omfattande neddragningar av Arbetsförmedlingens lokala närvaro och personal. Sedan dess har SKR genomfört årliga enkätundersökningar till landets kommuner om den statliga arbetsmarknadspolitiken. I år svarade 255 av 290 kommuner (88 procent).

Arbetsförmedlingen har haft särskilda uppdrag att säkerställa en ändamålsenlig lokal närvaro i regleringsbrev de senaste tre åren. Ett arbete med att teckna lokala överenskommelser mellan kommunerna och Arbetsförmedlingen har inletts 2022. Den lokala närvaron har också förtydligats i den nya myndighetsinstruktion som börjar gälla 1 december i år.

Trots de förstärkta uppdragen visar SKR:s enkätundersökning att kommunsektorn i stort gör liknande bedömningar i år som tidigare år. Betydligt mer behöver göras för att säkra en fungerande arbetsmarknadspolitik i hela landet. I vissa kommuner finns en fungerande närvaro och gott samarbete. Men detta behöver spridas till betydligt fler kommuner.

Arbetsförmedlingens samarbete med kommunerna behöver utvecklas

Det finns behov av att fortsätta stärka Arbetsförmedlingens kontinuerliga dialog och strategiska samarbete med kommunerna. Endast 37 procent av kommunerna uppger att det i en hög eller ganska hög utsträckning finns en dialog med Arbetsförmedlingen kring det förändringsarbete som pågår.

Inte minst behöver kommunernas erfarenheter tas tillvara i högre grad. Mindre än var femte kommun (17 procent) uppger att deras perspektiv och erfarenheter tas tillvara i hög eller ganska hög utsträckning. Nästan en tredjedel av kommunerna (29 procent) anser inte heller att Arbetsförmedlingens resurser är tillräckliga för att samverka på strategisk nivå med kommunen. Det arbete som har påbörjats med överenskommelser mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna bör vara ett sätt att utveckla samarbetet framöver.

Arbetsförmedlingens lokala närvaro bedöms inte som ändamålsenlig

Utifrån kommunernas perspektiv kvarstår en hel del arbete innan den lokala närvaron är reell. Det behöver bli mycket tydligare hur kvalitet och likvärdighet i Arbetsförmedlingens uppdrag ska realiseras och garanteras i samtliga kommuner.

Endast 53 procent av kommunerna uppger att Arbetsförmedlingen har en lösning på plats för att säkerställa lokal närvaro för arbetssökande från sin kommun. Vidare uppger färre än var femte kommun (17 procent) att Arbetsförmedlingens lokala närvaro är ändamålsenlig för att ge arbetssökande i kommunen stöd. Omvänt uppger två tredjedelar (67 procent) att närvaron är ändamålsenlig i liten eller mycket liten utsträckning.

SKR har förståelse för att stöd till arbetslösa kan tillgodoses på olika sätt. Genom Arbetsförmedlingens egen personal och i egna eller andras lokaler, och genom distansservice eller fristående leverantörer, samt att det kan förändras över tid. Dock ser vi tydligt att flertalet kommuner bedömer att de lokala resurserna och förankringen brister.

Kommuner utför insatser som ligger i Arbetsförmedlingens uppdrag för att täcka upp brister i myndighetens stöd och service

Arbetsförmedlingens frånvaro gör att individer lämnas utan tillräckligt stöd och att tillgängligheten till myndigheten brister kring enklare service. Detta leder i förlängningen till en oacceptabel övervältring av uppgifter på kommunerna.

Arbetsförmedlingens resurser för att på lokal nivå ge enskilda arbetssökande stöd enligt myndighetens uppdrag bedöms vara tillräckliga av endast 7 procent av kommunerna. En stor del av kommunerna (93 procent) ger också stöd till arbetslösa som egentligen ligger i Arbetsförmedlingens uppdrag. Det handlar bland annat om att tolka beslut från Arbetsförmedlingen, stöd att skriva in sig, hantera sitt ärende digitalt och att samordna insatser för nyanlända. Andelen kommuner som skjutsar arbetssökande till Arbetsförmedlingen på annan ort har ökat från 16 procent 2020 till 21 procent 2022.

Arbetsförmedlingens fördjupade stöd till arbetslösa behöver förstärkas

Kommunerna signalerar att Arbetsförmedlingen inte har tillräckliga resurser på lokal nivå för att stödja arbetslösa som står längre från arbete och nyanlända i etableringen. Endast 12 procent bedömer att Arbetsförmedlingen i hög eller mycket hög utsträckning uppfyller sitt uppdrag att hjälpa de som befinner sig långt ifrån arbetsmarknaden att bli anställda. Endast 10 procent av kommunerna bedömer att Arbetsförmedlingen har tillräckliga resurser att ge stöd till nyanlända i etableringsprogrammet.

Insatser och samverkan för dessa grupper behöver säkras både på kort och lång sikt. Detta är givetvis viktigast för individerna själva. Kommunerna har också särskilt intresse av att detta fungerar väl. Om individer inte kommer i arbete och hamnar i långvarigt utanförskap får kommunerna hantera konsekvenserna och även kostnader i form av utbetalning av ekonomiskt bistånd.

Den operativa samverkan kring enskilda individer behöver utvecklas

Många individer är i behov av insatser från flera aktörer för att komma i arbete. Analysen visar att det är vanligare med god samverkan mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna på strategisk nivå än kring enskilda individer. Arbetsförmedlingens resurser på lokal nivå för operativ samverkan med kommunen i enskilda individärenden bedöms som tillräckliga av endast var fjärde kommun, 26 procent 2022.

Det finns också exempel på kommuner som har börjat utveckla samarbete med Arbetsförmedlingens fristående aktörer. Arbetet har kommit olika långt i olika delar av landet och det finns stora skillnader i förutsättningar för samverkan. Flera kommuner signalerar behov av utvecklad samverkan med leverantörerna framöver.

Samordningsförbunden är en struktur för samarbete mellan kommunerna, regionerna, Arbetsförmedlingen och Försäkringskassan. Omkring hälften av alla kommuner uppger att samverkan med Arbetsförmedlingen fungerar väl i förbunden. Antalet kommuner som anser att samverkan fungerar väl inom ramen för Delegationen för unga och nyanlända till arbete (DUA) och socialfundsprojekt är lägre. Detta kan troligen förklaras av att DUA:s uppdrag löper ut i februari 2023 och att nya samverkansstrukturer är under utarbetande.

På samma sätt påverkas samverkan kring socialfondsprojekt av att fonden har avslutat och inlett en ny programperiod och att en ny modell har inrättats där Arbetsförmedlingen själv får hantera en del av medlen.

Att det nu börjar klarna kring rollfördelning och uppdrag i den framtida arbetsmarknadspolitiken kan förhoppningsvis bidra till att det blir enklare att sätta ramarna och ingå överenskommelser för hur samarbeten ska ske kring de individer som är i behov av insatser från flera aktörer. Men fortfarande behövs tydligare svar kring hur arbetet och rollfördelningen ska se ut för individer längre från arbete.

Nödvändiga åtgärder utifrån analysen

Med förändringarna av Arbetsförmedlingen 2019 inleddes en period av många frågetecken kring det framtida genomförandet av arbetsmarknadspolitiken. Detta påverkade också förutsättningarna för Arbetsförmedlingens löpande arbete. Ovanpå detta svepte en pandemi över världen som initialt fick stor påverkan på sysselsättningen i många länder, även Sverige. SKR har från start betonat att det nya system som utvecklas behöver bli bättre än det tidigare, och att Arbetsförmedlingen behöver fungera väl under omställningsperioden.

SKR ser positivt på att det nu börjar bli tydligare vad den framtida myndigheten ska göra. Inte minst att lokal närvaro lyfts fram och de positiva processer som inletts för att stärka samarbetet med kommunerna. Med den instruktion som börjar gälla 1 december 2022 får Arbetsförmedlingen förtydligt uppdrag att utforma sin organisation bl.a. så att de arbetssökande som behöver fysiska möten ska få det och att samverkan med kommuner och andra aktörer möjliggörs.

Men den tydligare styrningen har hittills inte fått genomslag på lokalplanet. Kommunsektorn i stort ser inte att Arbetsförmedlingens närvaro och stöd till arbetslösa har förbättrats de senaste åren. Mot den bakgrunden ser SKR behov av följande åtgärder.

Stärk Arbetsförmedlingens lokala närvaro och samarbetet med kommunerna

För att sammanföra och stötta arbetsgivare och arbetslösa på ett framgångsrikt sätt krävs lokal förtrogenhet och samarbete.

För att stärka och följa upp den lokala närvaron bör regeringen ta utgångspunkt i de fem dimensioner av närvaro som SKR har tagit fram i samarbete med sina medlemmar: (1) enklare service och stöd till arbetslösa, (2) fördjupat stöd till arbetslösa samt (3) lokalt och regionalt stöd för arbetsgivares kompetensförsörjning. Vidare (4) strategiskt samarbete på ledningsnivå med kommuner respektive regioner och (5) operativt samarbete med kommuner och regioner för individer i behov av samlat stöd.

Regeringen bör göra en långsiktig satsning för att stärka Arbetsförmedlingens närvaro i socioekonomiskt utsatta områden – gärna i samarbete med kommunerna. Vid sidan av stärkta resurser och arbete från polis, socialtjänst och skola behöver förutsättningarna att etablera sig på arbetsmarknaden vara minst lika nära för att skapa långsiktig hållbarhet i samhället. En väg kan vara att etablera one-stop-shops där Arbetsförmedlingen, kommunen och andra aktörer tillsammans skapar en arena för att möta och söka upp arbetslösa. Trösklarna behöver vara låga för att komma in i verksamheterna och få stöd att komma i arbete.

Systemet med fristående aktörer behöver utvecklas så att deras arbete blir likvärdigt och av kvalitet för alla tilltänkta målgrupper och i alla kommuner. Kommunsektorn har intresse av att det stöd som fristående aktörer ger till arbetslösa fungerar så väl som möjligt. Systemet är uppbyggt kring 72 leveransområden. Arbetsförmedlingen har nyligen konstaterat att det saknas aktörer i sju områden. Det saknas aktörer med en adress i 64 kommuner. En del leveransområden spänner över stor geografi. Arbetssökande i samtliga 290 kommuner måste tillförsäkras ett lättillgängligt stöd från leverantörer så att inte orter som anses vara otillgängliga lämnas därhän. Leverantörerna verkar hittills ge ungefär lika mycket stöd till arbetslösa nära respektive längre från arbete. SKR stämmer in i Arbetsförmedlingens oro att de som befinner sig längre från arbetsmarknaden riskerar att inte få det stöd de behöver.

Regeringen bör fortsatt verka för att den samverkan som initierats mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna fördjupas och konkretiseras. Överenskommelsearbetet får inte ses om ett särskild satsning som genomförs vid en tidpunkt. Det behöver vara en del av det löpande systematiska och

strategiska arbetet. Framförallt är det viktigt att samarbeten skapas så att individer i behov av stöd från båda parter får det på ett ändamålsenligt sätt.

Arbetsförmedlingen får nu ett ansvar att främja och underlätta samordning mellan kommuner och leverantörer. SKR ser att myndigheten behöver ta en ledande roll i arbetet. I ett första steg behöver en kartläggning göras av hur behoven av samverkan ser ut utifrån individernas, kommunernas och leverantörernas perspektiv. Förutsättningarna och möjligheterna till samordning skiljer sig åt. I storstadskommunerna finns en stor mängd leverantörer, i andra kommuner finns en handfull leverantörer, medan det i andra helt saknas. Det är viktigt att hitta modeller för hur Arbetsförmedlingen kan stötta och främja i dessa olika situationer.

Bedriv en aktiv arbetsmarknadspolitik för de som är långt från arbete

Frågan om hur det nya arbetsmarknadspolitiska systemet ska förebygga och motverka långtidsarbetslöshet har skjutits fram under reformeringen av Arbetsförmedlingen. Här finns stora gemensamma intressen mellan staten och kommunerna att fler kommer i arbete och egen försörjning. Det är centralt att säkra Arbetsförmedlingens kapacitet och lokala förtroenhet för att motverka långtidsarbetslöshet på lokal nivå. Det kan exempelvis handla om kapacitet att skyndsamt fatta beslut om subventionerade anställningar, göra anvisning till kommunala insatser samt samplanera med kommuner för individer med insatser från flera aktörer.

Nyanländas etablering har idag en helt annan ambitionsnivå än när etableringsreformen sjösattes 2010. Våra medlemmar uppfattar att Arbetsförmedlingens samordningsuppdrag inte uppfylls. Av landets kommuner gör endast 10 procent bedömningen att Arbetsförmedlingen har tillräckliga resurser att ge stöd till nyanlända i etableringsprogrammet. Enkäten genomfördes september 2022 och liknande bedömningar gjordes 2020 och 2021. Årets enkät visade också att 79 procent av kommunerna själva samordnar insatser för nyanlända. SKR har tidigare gjort en hemställan om att kommuner som vill ska kunna ges en koordinerande roll för de i etableringen. Vi ser fortfarande att en sån lösning behöver prövas. Det är positivt att en pågående statlig utredning har i uppdrag att se över hur etableringsprogrammet kan individualiseras, bland annat vad gäller programmets längd. SKR ser behov av att samtidigt se över

innehåll och kvalitet i etableringsinsatserna och ansvarsfördelningen mellan stat och kommun.

Regeringen bör ta initiativ till den översyn av Finsam som SKR har efterlyst för att skapa ändamålsenliga insatser för individer och gemensamt ansvarstagande mellan kommuner, regioner och myndigheter. Det finns även en betydande grupp individer som saknar sjukpenninggrundande inkomst (SGI) där samhällets gemensamma stöd idag inte är tillräckligt. Häromåret konstaterade en utredning betydande brister för den gruppen. Ett uppdrag bör ges att ta fram lösningsförslag som förbättrar deras väg mot arbete genom ett utvecklat arbete från flera aktörer.

Förverkliga möjligheten för kommunerna att genomföra statliga arbetsmarknadsinsatser mot ersättning

Parallellt med reformeringen av Arbetsförmedlingen har en statlig utredning haft i uppdrag och konstaterat att det finns juridiskt utrymme för staten att samarbeta med kommunerna och för kommunerna att genomföra statliga arbetsmarknadsinsatser mot statlig ersättning.

Regeringen behöver förverkliga denna möjlighet och fatta beslut om en förordning som reglerar hur Arbetsförmedlingen kan ingå överenskommelser med kommuner mot ersättning, för vilka grupper och vilka insatser. Många kommuner har på olika sätt visat intresse att göra detta. SKR har gjort flera inspel till regeringen med förslag om vad sådana överenskommelser skulle kunna innebära. Det kan handla om stöd till de som står längre från arbete, men också att ge kommunerna en koordinerande roll för individer i etableringen respektive arbetslösa i behov av komvuxstudier.

Utöver att ta ett sådant initiativ för arbetsmarknadspolitiken i stort pågår flera processer där det skulle vara möjligt att förverkliga denna möjlighet för kommunerna. I den pågående utredningen om försöksverksamhet i kommuner och regioner har arbetsmarknadsområdet varit ett område där många kommuner har inkommit med förslag om att få utökade möjligheter att genomföra insatser. En utredning om aktivitetsplikt för mottagande av ekonomiskt bistånd har tillsatts. Om en sådan plikt genomförs bör det följas av välfungerande insatser som leder till jobb. Om kommunerna påförs en sådan uppgift behöver det följas av ett tydligt uppdrag och finansiering. Sådana insatser bör vara inriktade på att ge stöd till etablering på arbetsmarknaden och möjligheter till studier som leder

till arbete. Parallellt ska utredningen om drivkrafter och möjligheter till arbete i försörjningsstödet och bryta långvarigt biståndsmottagande se över ansvarsfördelningen mellan staten och kommunerna.

Det finns möjligheter att ge någon av dessa utredningar i tilläggsuppdrag att ta fram förslag på hur kommunerna skulle kunna få en formellt erkänd roll inom arbetsmarknadspolitiken att utföra statliga arbetsmarknadsinsatser mot ersättning. Vi ser också att det överenskommelsearbete som nu har inletts mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna kan vara ett naturligt sammanhang att i nästa steg förverkliga detta inom.

Inledning

År 2019 fattades beslut om att avveckla Arbetsförmedlingskontor på ett stort antal orter. Vid ingången av året hade myndigheten egna kontor i 218 kommuner. Under året gjordes en lösning där lokala närvaron skulle bestå av 88 fast bemannade kontor, 24 kontor dit myndigheten reser, samt 102 samarbetslösningar med andra aktörer. Formerna som myndigheten ger service sker i fler former genom utbyggnad av digitala tjänster, samarbeten med servicekontor och kommuner.¹ För en aktuell bild av var det finns Arbetsförmedlingskontor, medverkan i servicekontor samt möjligheter till närvaro genom andra aktörers lokaler hänvisas till Arbetsförmedlingens åiterrapportering till regeringen om lokal närvaro och likvärdig service oktober 2022. En analys av de fristående aktörernas arbete och närvaro finns i rapporten Utvecklade matchningstjänster².

Fem dimensioner av lokal närvaro

Mot denna bakgrund såg SKR behov av att närmare identifiera viktiga dimensioner av Arbetsförmedlingens lokala närvaro. I dialog med kommuner presenterades fem dimensioner för myndighetens lokal närvaro i oktober 2020:

- Enklare service och stöd till arbetslösa som inte kan lösa det digitalt. Att exempelvis säkra möjligheterna att skriva in sig på Arbetsförmedlingen och att tolka beslut från myndigheten.
- Fördjupat stöd till arbetslösa. Många arbetslösa har behov av omfattande insatser från Arbetsförmedlingen för att närma sig arbete. Arbetsförmedlingen behöver fatta beslut, genomföra eller säkra rätt insatser samt följa upp. Ibland krävs insatser från flera aktörer och det är viktigt att dessa hålls samman.
- Lokalt och regionalt stöd för arbetsgivares kompetensförsörjning, Förtrogenhet och kontakter med det lokala näringslivet och offentliga arbetsgivare är centralt för att matchningen till jobben ska lyckas. Arbetsgivare behöver en tydlig ingång till Arbetsförmedlingen.
- Strategiskt samarbete på ledningsnivå med kommuner respektive regioner och lokala Arbetsförmedlingskontoret/regioncheferna. Arbetsförmedlingen

¹ Arbetsförmedlingen (2020). *Slutredovisning. Arbetsförmedlingens lokala närvaro 2020-10-23*.

² Arbetsförmedlingen (2022). *Utvecklade matchningstjänster. Åiterrapportering regleringsbrev 2022*.

och kommunerna har gemensamma mål och intressen vad gäller stöd till arbetssökande och den lokala utvecklingen. Samverkan på högsta nivå lokalt är viktig för att skapa fungerande samverkan också på individnivå.

- Operativt samarbete med kommuner och regioner för individer i behov av samlat stöd både nyarbetslösa och de i långtidsarbetslöshet (särskilt individer med ekonomiskt bistånd, nyanlända och unga). För många individer behövs insatser från flera aktörer som behöver hänga samman på ett sätt som hjälper individen framåt. Annars finns risk att etablering dröjer, att individer hamnar mellan stolarna och att insatser gess parallellt utan samordning.

Arbetsförmedlingen behöver säkerställa kvalitet och likvärdighet i hela landet utifrån dessa dimensioner. Genom att förtydliga innehållet i lokal närvaro på detta sätt blir det enklare både för myndigheten och regeringen att bedöma om resurserna är tillräckliga för att upprätthålla den lokala närvaro som krävs för att effektivt kunna utföra myndighetens uppgifter.

Arbetsförmedlingens uppdrag om lokal närvaro och samverkan med kommunerna 2022

Arbetsförmedlingen har haft särskilda uppdrag i regleringsbrev för 2020 och 2021 om att säkerställa en ändamålsenlig lokal närvaro.³ För myndighetens lägesbilder hänvisas till åiterrapporteringarna av dessa uppdrag.⁴

Även 2022 har Arbetsförmedlingen ett särskilt uppdrag för likvärdigt stöd och likvärdig service i hela landet. Myndigheten ska ha en ändamålsenlig lokal närvaro för att ge stöd till arbetssökande som behöver fysiska möten, samverkan med olika aktörer samt främja lokala och regionala projekt i samverkan. Vidare för att upprätthålla kunskap om lokala och regionala arbetsmarknader samt säkerställa ändamålsenliga arbetsgivarkontakter. I jämförelse av situationen vid

³ Arbetsmarknadsdepartementet (2019-12-22). *Regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende Arbetsförmedlingen* och Arbetsmarknadsdepartementet (2020-12-17). *Regleringsbrev för budgetåret 2021 avseende Arbetsförmedlingen*.

⁴ Arbetsförmedlingen (2020). *Slutredovisning. Arbetsförmedlingens lokala närvaro 2020-10-23* och Arbetsförmedlingen (2021). *Slutredovisning. Likvärdig service i hela landet 2021-10-01*.

slutet av 2021 ska Arbetsförmedlingens kontinuerliga fysiska närvaro i egen regi öka – genom servicekontor eller samverkan med kommunerna.⁵

Ett mål för 2022 är också att samverkan med kommuner och andra aktörer ska vidareutvecklas i syfte att bidra till en effektiv arbetsmarknadspolitik.

Arbetsförmedlingen har ansvar för samverkan om den arbetsmarknadspolitiska verksamheten. Samverkan ska ske på strategisk och operativ nivå. Individer som är i behov av insatser i samverkan ska få ett ändamålsenligt stöd oberoende av vilken eller vilka aktörer som utför insatserna. Arbetsförmedlingen ska också underlätta och bistå i samarbetet mellan kommuner och fristående aktörer. Samverkan ska ske så att övergångar från arbetslöshet till studier i kommunal vuxenutbildning underlättas.

Arbetsförmedlingens uppdrag i ny instruktion

Arbetsförmedlingen får därtill en ny instruktion som börjar gälla 1 december 2022. Genom det får myndigheten ett särskilt uppdrag att samverka med kommunerna med syfte att dels ge enskilda arbetssökande ett ändamålsenligt stöd, dels underlätta för planering, samordning och utformning av stöd till arbetssökande på ett mer övergripande plan. Arbetsförmedlingen ska även främja och underlätta samordningen mellan kommuner och leverantörer som utför arbetsmarknadspolitiska insatser på uppdrag av myndigheten.⁶

Myndighetens organisation lokalt, regionalt och nationellt ska också utformas för att möjliggöra flera saker, så att:

1. de arbetssökande som behöver fysiska möten kan få det,
2. ändamålsenliga arbetsgivarkontakter säkerställs,
3. samverkan med kommuner och andra aktörer möjliggörs,
4. projekt i samverkan med kommuner och andra aktörer främjas, och
5. myndighetens kunskap om lokala och regionala arbetsmarknader upprätthålls.⁷

⁵ Arbetsmarknadsdepartementet (2021-12-22). *Regleringsbrev för budgetåret 2022 avseende Arbetsförmedlingen.*

⁶ Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

⁷ Förordning (2022:811) med instruktion för Arbetsförmedlingen.

Kommunernas perspektiv på arbetsmarknadspolitiken

Undersökningens genomförande

Enkätundersökningen 2022 genomfördes under september månad, och 255 av 290 kommuner besvarade den (88 procent). Bortfallsanalysen visar en god svarsfrekvens över landet och från olika typer av kommuner. I rapporten redovisas hur många som har svarat på respektive fråga 2022 (N=). För motsvarande uppgifter för tidigare år hänvisas till tidigare rapporter. Även tidigare år har en stor del av kommunerna besvarat enkäten.

För 2022 har svarsalternativet ”i varken hög eller låg utsträckning” införts i några av frågorna för att fånga mer nyanser i kommunernas bedömningar. Det gör att en jämförelse med tidigare års resultat måste göras med försiktighet eftersom det nya svarsalternativet sannolikt har påverkat svarsandelarna för de positiva liksom för de negativa svaren.

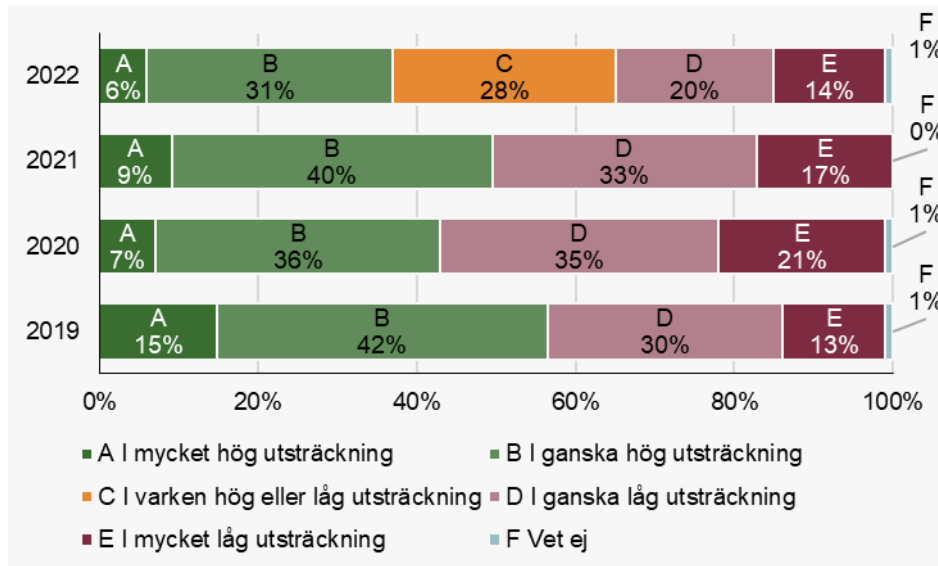
Under våren och hösten 2022 genomförde Arbetsförmedlingen, Delegationen för unga och nyanlända till arbete (DUA) och SKR en turné för att träffa kommuner och Arbetsförmedlingen lokalt. Syftet var att inleda processen med att teckna nya lokala överenskommelser för samarbetet framåt. När undersökningen genomfördes hade en del kommuner medverkat vid en sådan första träff, andra inte. En särskild uppföljning kommer att göras av hur överenskommelsearbetet faller ut som en del av Arbetsförmedlingens återrapportering av detta uppdrag 15 mars 2023.

Dialog, strategiskt samarbete och tillvaratagande av kommunala perspektiv

Sedan 2019 har det pågått en process för att reformera Arbetsförmedlingen där framtida roller och förutsättningar varit oklara för flera aktörer. I det läget har det varit svårt att formalisera längre samarbeten och åtaganden. Samtidigt har det funnits kontinuerligt behov av dialog och att se till att arbetsmarknadspolitiken fungerar löpande.

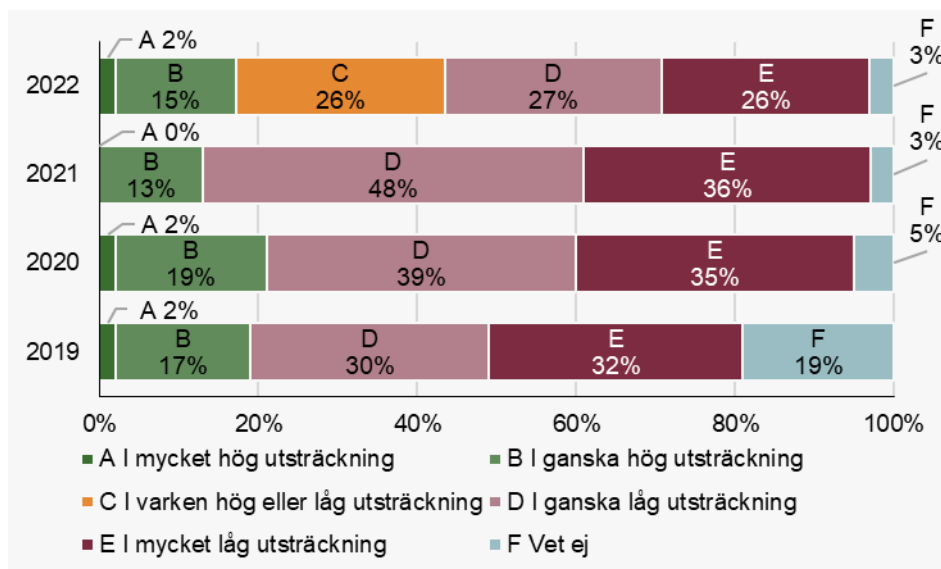
Enkätundersökningarna 2019–2022 visar att en minoritet av kommunerna uppger att Arbetsförmedlingen i mycket eller ganska hög utsträckning för en dialog med kommunen om det förändringsarbete som pågår (se figur 1). År 2022 är det en mindre andel som uppger att Arbetsförmedlingen gör detta i låg eller ganska låg utsträckning (34 procent). Samtidigt har andelen med positiva svar också minskat (37 procent). Här kan införandet av ett ytterligare svarsalternativ ha betydelse och försiktighet bör iakttas vid jämförelser.

Figur 1. I vilken utsträckning förs en dialog med Arbetsförmedlingen lokalt och er kommun kring det förändringsarbete som nu pågår? 2019–2022 Procent. N=254,

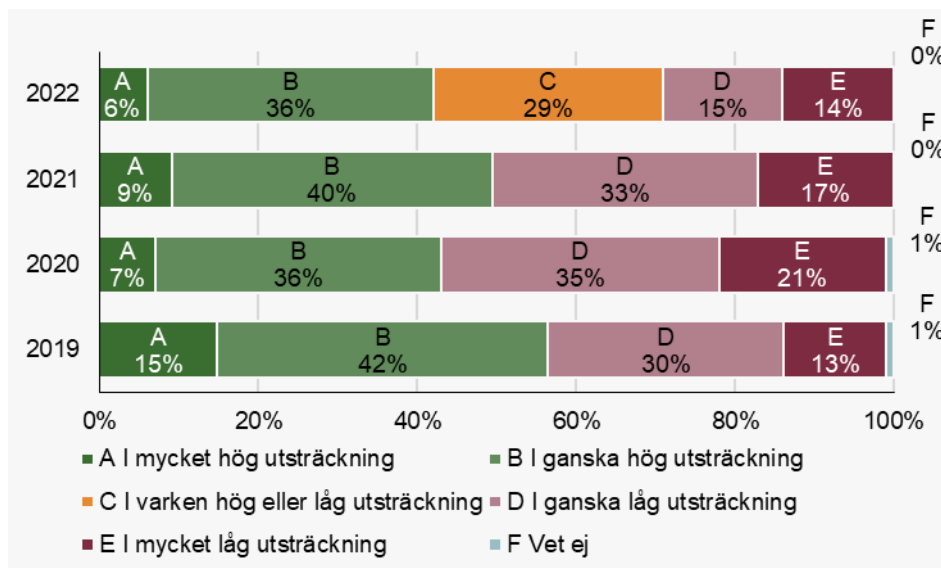
Analysen pekar på behov av att stärka dialogen mellan Arbetsförmedlingen och kommunerna. Men också att bättre ta tillvara kommunernas perspektiv. Genom åren är det en väldigt liten andel av kommunerna som uppger att Arbetsförmedlingen tillvaratar deras perspektiv och erfarenheter i förändringsarbetet (figur 2).

Figur 2. I vilken utsträckning tar Arbetsförmedlingen tillvara era kommunala perspektiv och erfarenheter i det förändringsarbete som nu pågår? 2019–2022. Procent. N=254.

Kommunernas bedömningar av vilka resurser Arbetsförmedlingen har på lokal nivå för strategisk samverkan med kommunen har varierat något mellan åren 2019–2022 (se figur 3). Det var 42 procent som uppgav att resurserna var tillräckliga 2022.

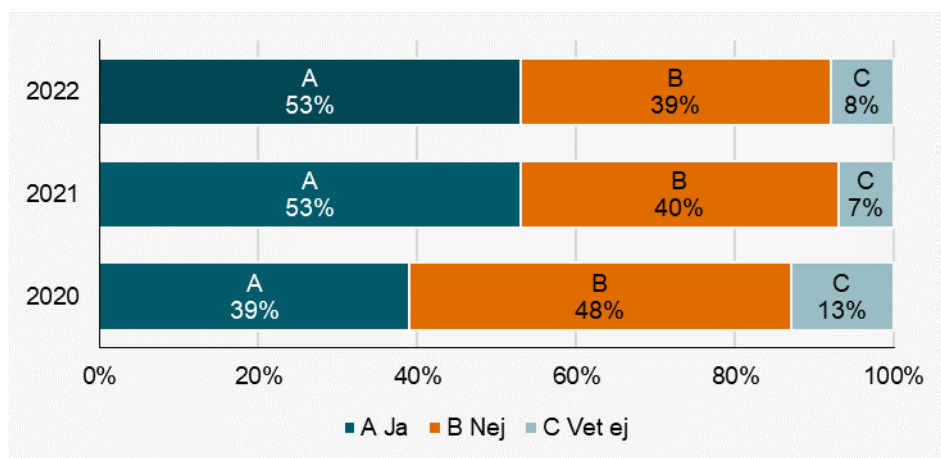
Figur 3. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser tillräckliga på lokal nivå för att göra följande i er kommun? Samverka på strategisk nivå med er kommun. 2019–2022. Procent. N=255.

En ändamålsenlig lokal närvaro

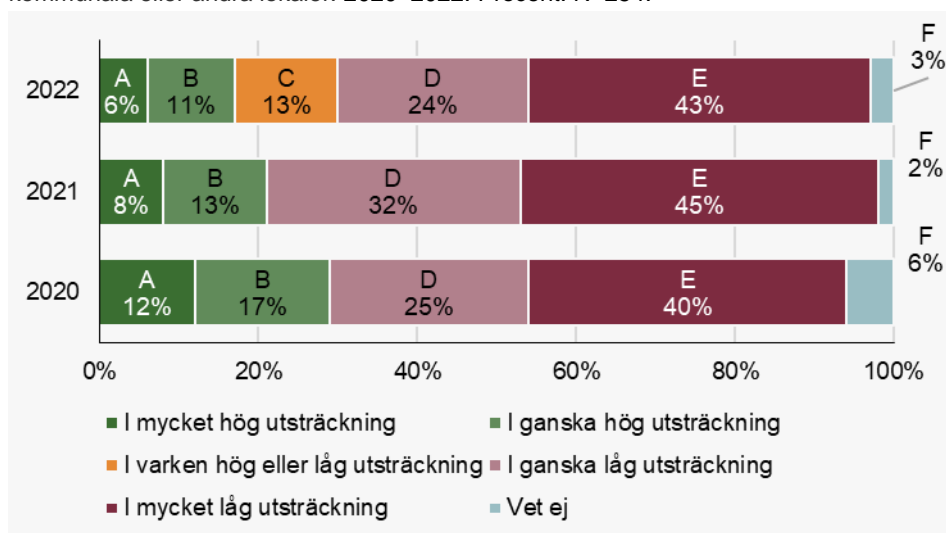
Andelen kommuner som uppger att Arbetsförmedlingen har en lösning på plats för att säkerställa lokal närvaro har ökat från 39 till 53 procent mellan 2020 och 2022 (se figur 4). Även om det är en positiv utveckling är det inte tillräckligt.

Figur 4. Har Arbetsförmedlingen i nuläget en lösning på plats för att säkerställa lokal närvaro för arbetssökande från din kommun? 2020–2022. Procent. N=253.

På den mer specifika frågan om Arbetsförmedlingens lokala närvaro är ändamålsenlig för att ge arbetssökande från den egna kommunen stöd är det mindre än vad femte kommun som uppger ett positivt svar (figur 5). År 2022 var det 17 procent som svarade att den fysiska närvaron var ändamålsenlig i detta avseende i mycket eller ganska hög utsträckning. Omvänt var det två tredjedelar (67 procent) som uppgav att närvaron är ändamålsenlig i liten eller mycket liten utsträckning.

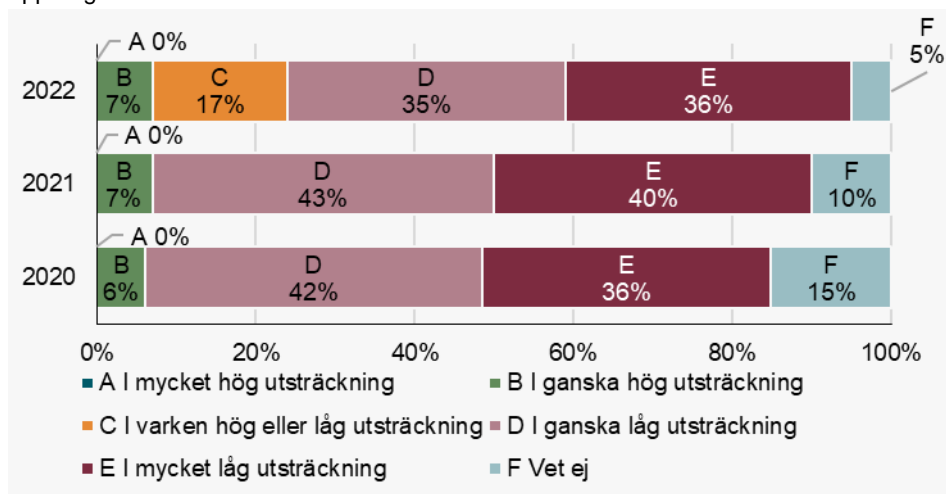
Figur 5. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens fysiska närvaro ändamålsenlig för att ge arbetssökande i din kommun stöd? Med fysisk närvaro avses Arbetsförmedlingskontor, statens servicekontor eller att Arbetsförmedlingens personal verkar från kommunala eller andra lokaler. 2020–2022. Procent. N=254.

Enklare stöd och service till arbetslösa

Många kommuner gör bedömningen att Arbetsförmedlingens resurser inte är tillräckliga på lokal nivå för att ge enskilda arbetssökande stöd enligt myndighetens uppdrag (figur 6).

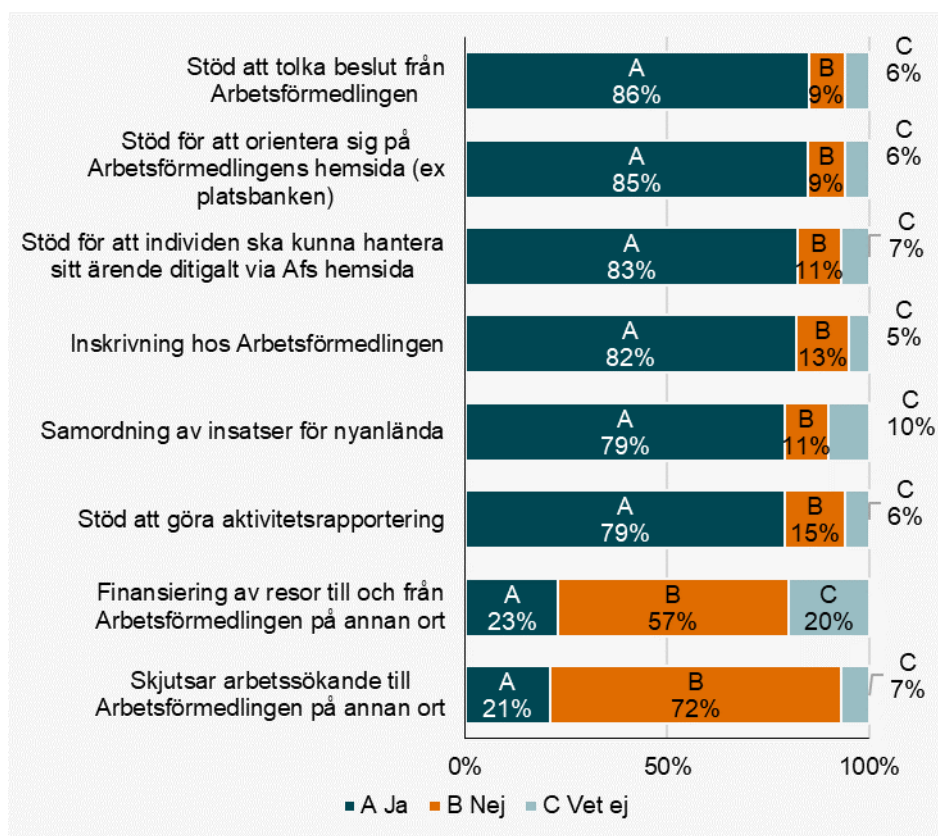
Figur 6. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser tillräckliga på lokal nivå för att göra följande i er kommun? Ge stöd till enskilda arbetssökande enligt myndighetens uppdrag. 2020–2022. Procent. N=255.

Ingen kommun uppgav att Arbetsförmedlingens resurser i mycket hög utsträckning var tillräckliga för att ge enskilda stöd, medan endast 7 procent av kommunerna ansåg att detta var fallet i *ganska* hög utsträckning.

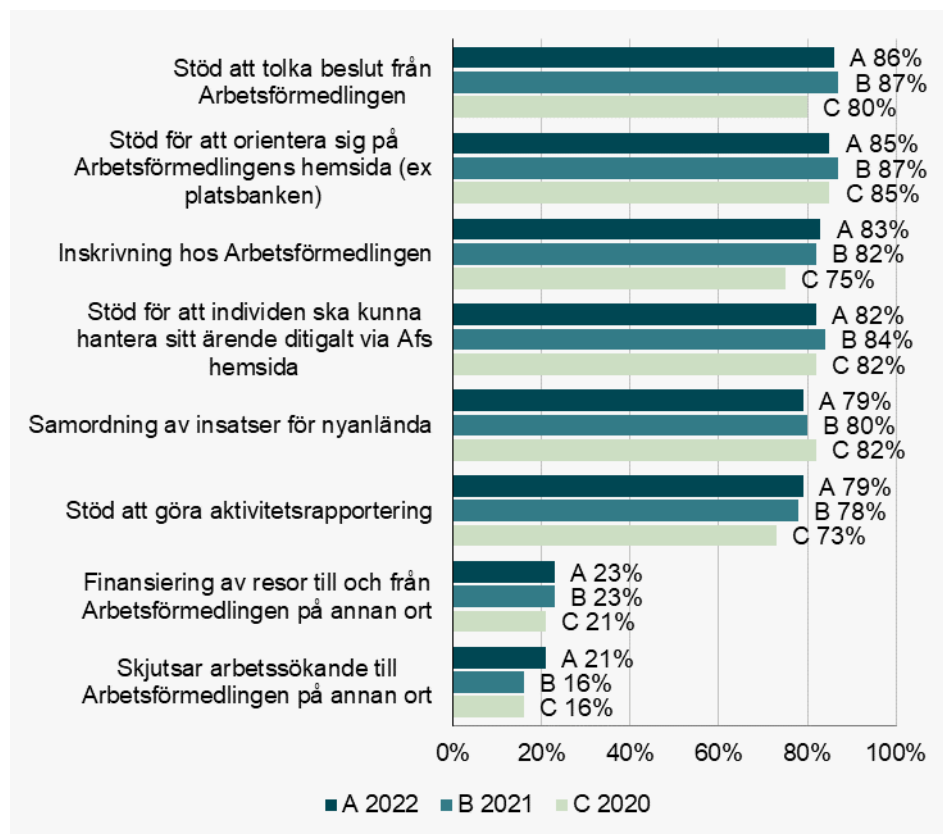
Många kommuner ger samtidigt stöd till arbetslösa som egentligen ligger i Arbetsförmedlingens uppdrag (figur 7). År 2022 var det 93 procent av kommunerna som gav någon form av sådant stöd. Det vanligaste är att hjälpa arbetssökande att tolka beslut från Arbetsförmedlingen, orientering på myndighetens hemsida samt hjälp att skriva in sig och hantera sitt ärende digitalt. Över 80 procent av kommunerna gör dessa saker. Stöd att göra aktivitetsrapportering och samordning av insatser för nyanlända är vanligt förekommande.

Figur 7. Hjälper er kommun arbetssökande med följande? 2022. Procent. N=254

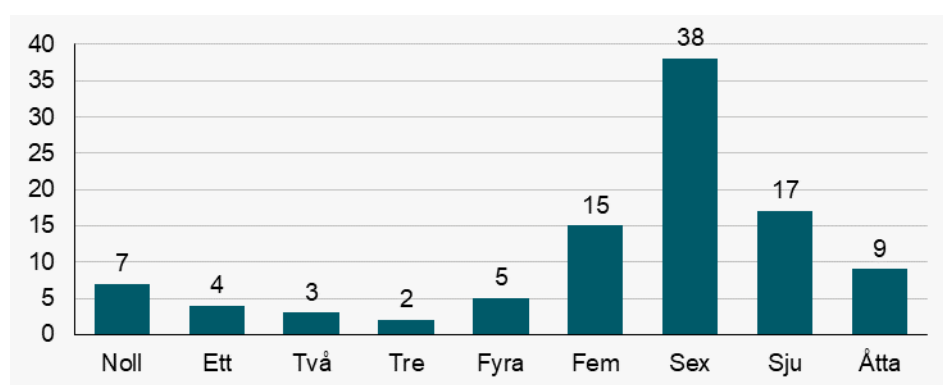
Under perioden 2020–2022 har andelen kommuner som bistår med de olika formerna av stöd till arbetssökande varit relativt konstant (figur 8). De lite större förändringar som skett går tyvärr åt fel håll. Andelen kommuner som ger stöd att tolka beslut från arbetsförmedlingen ökat från 80 till 86 procent mellan 2020 och 2022. Vi ser också en ökning från 75 till 83 procent som ger stöd att skriva in sig på Arbetsförmedlingen. Idag ger 79 procent av kommunerna stöd att göra aktivitetsrapportering jämfört med 73 procent 2020. Därtill så skjutsar nu mer en vart femte kommun (21 procent) arbetssökande till Arbetsförmedlingen på annan ort, jämfört med 16 procent av kommunerna 2020.

Figur 8. Hjälper er kommun arbetssökande med följande? Andel som har svarat ja. 2020–2022. Procent. N=254.

Genom undersökningen har vi kunnat konstatera att kommunerna ger de olika formerna av stöd, men inte i vilken omfattning det sker. Däremot kan vi se att 79 procent av kommunerna som uppger att de bedriver mellan fem och åtta aktiviteter. Vanligast är att bedriva sex av de namngivna aktiviteterna, vilket 38 procent av kommunerna gör (figur 9).

Figur 9. Hjälper er kommun arbets sökande med följande? Hur många aktiviteter kommuner uppger att de bedriver. Andel kommuner. 2022. Procent. N=254.

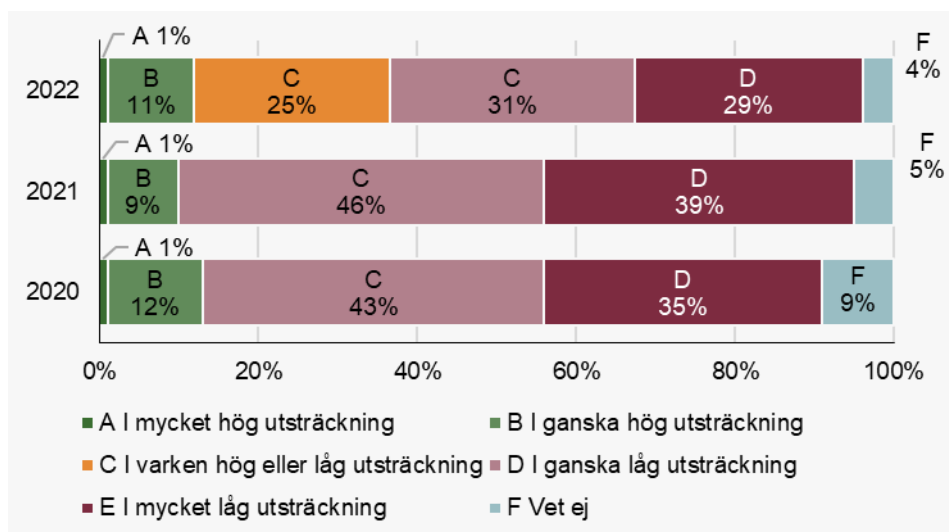

Fördjupat stöd till arbetslösa

I förra avsnittet gjorde många kommuner bedömningen att Arbetsförmedlingens resurser inte var tillräckliga på lokal nivå för att ge stöd till enskilda arbets sökande. I detta avsnitt fokuserar vi på de som befinner sig längre från arbete.

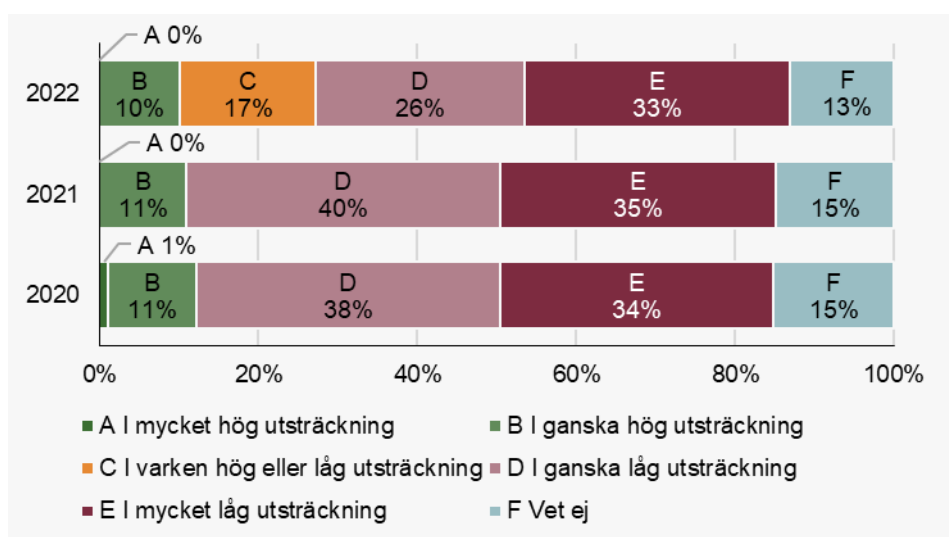
När vi frågar i vilken utsträckning Arbetsförmedlingen uppfyller uppdraget att hjälpa dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden att bli anställda är det relativt få kommuner som svarar att myndigheten gör det (se figur 10). År 2022 var det 12 procent av kommunerna som bedömde att Arbetsförmedlingen gjorde detta i hög eller ganska hög utsträckning. Motsvarande andel var ungefär densamma 2021 och 2022. Det kan ses som ett steg framåt att andelen som svarar negativt har minskat från 85 till 60 procent mellan 2021 och 2022. Samtidigt bör detta tolkas med försiktighet då svarsalternativet ”i varken hög eller låg utsträckning” införts det senaste året.

Figur 10. I vilken utsträckning uppfyller Arbetsförmedlingen följande i din kommun? Att hjälpa dem som befinner sig långt från arbetsmarknaden att bli anställda. 2020–2022. Procent. N=253.

Vi konstaterade tidigare att 79 procent av kommunerna uppgav att de samordnar insatser för nyanlända (figur 7). Endast 10 procent av kommunerna uppger att Arbetsförmedlingens resurser är tillräckliga på lokal nivå för att ge stöd till nyanlända i etableringsprogrammet enligt myndighetens uppdrag (figur 11).

Figur 11. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser tillräckliga på lokal nivå för att göra följande i er kommun? Ge stöd till nyanlända i etableringsprogrammet enligt myndighetens uppdrag. 2020–2022. Procent. N=255.

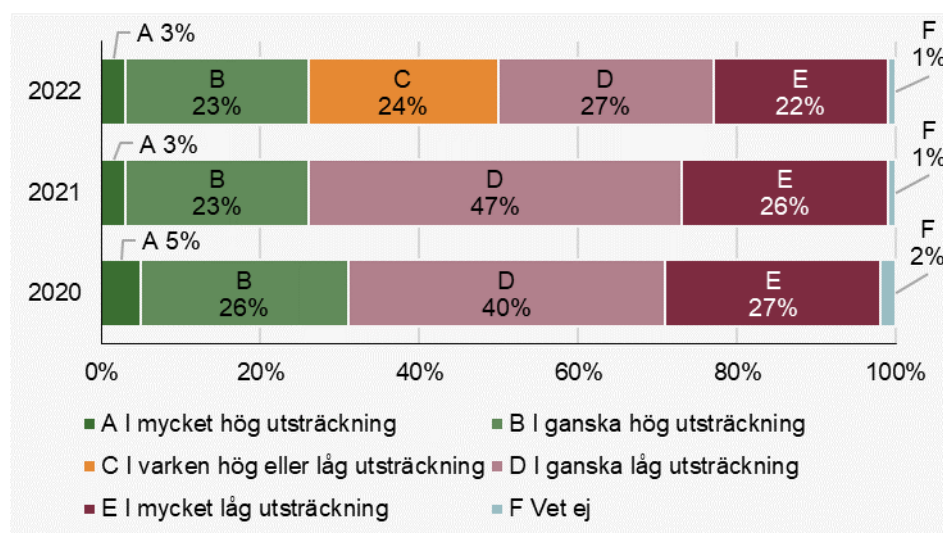
Denna andel var ungefär lika stor 2020 och 2021. Andelen kommuner som uppger att myndighetens resurser *inte* är tillräckliga i dessa avseenden har dock minskat från 75 till 59 procent mellan 2021 och 2022. Detta bör dock tolkas med försiktighet då förändringen kan påverkats av att svarsalternativet ”i varken hög eller låg utsträckning” infördes 2022.

Samverkan på operativ nivå kring enskilda individer

Individer som befinner sig längre från arbete är ofta i behov av stöd från flera aktörer för att komma i arbete eller studier. Samarbete och samspel mellan Arbetsförmedlingen, kommuner, fristående aktörer och andra samhällsaktörer är viktigt för att fler ska kunna få ett ändamålsenligt stöd.

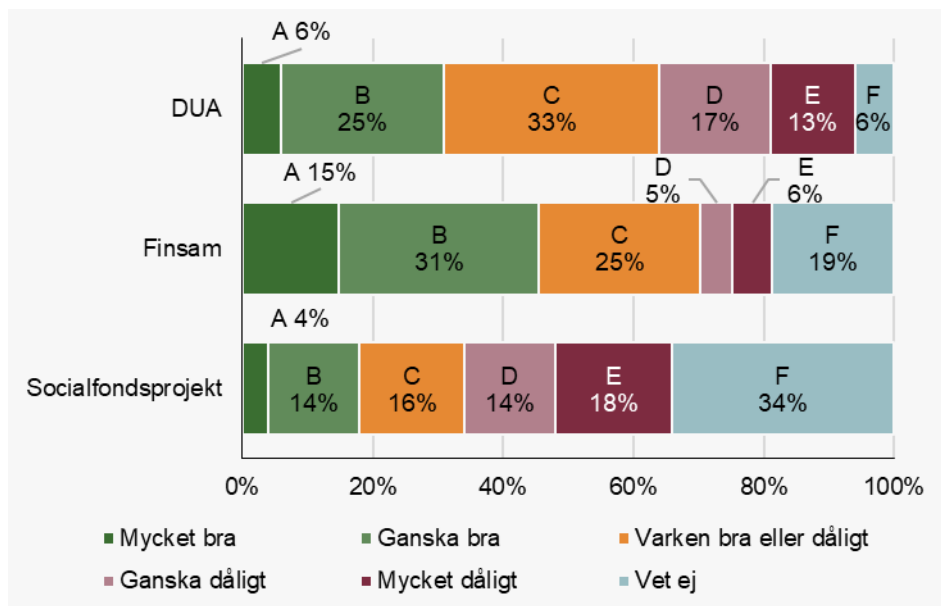
Var fjärde kommun (26 procent) gör bedömningen att Arbetsförmedlingens resurser är tillräckliga på lokal nivå för samverkan på operativ nivå i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter (figur 12).

Figur 12. I vilken utsträckning är Arbetsförmedlingens resurser tillräckliga på lokal nivå för att göra följande i er kommun? Samverkan på operativ nivå mellan er kommun och Arbetsförmedlingen i enskilda individärenden där det finns behov av stöd från båda parter. 2020–2022. Procent. N=254

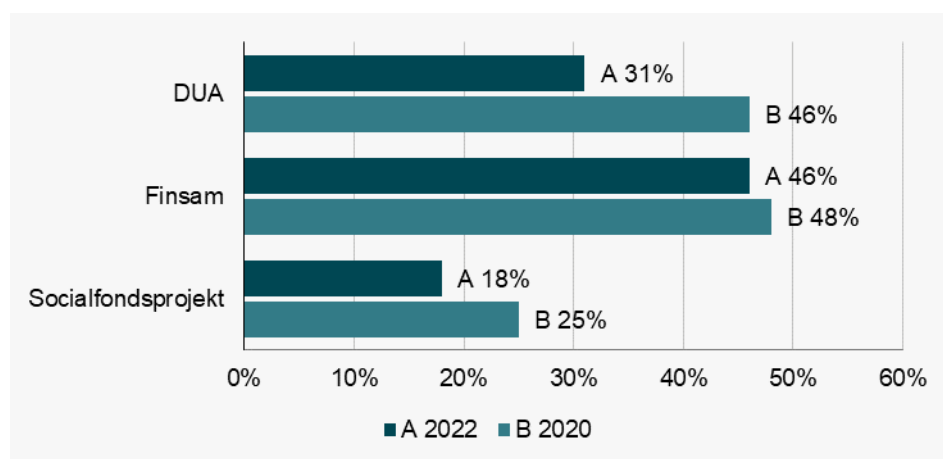
Vi har frågat hur bra samverkan fungerar rörande arbetslösa mellan Arbetsförmedlingen och kommunen i sammanhangen Delegationen för unga och nyanlända till arbete (DUA), samordningsförbunden samt socialfondsprojekt (figur 13).

Figur 13. Hur bra fungerar samverkan rörande arbetslösa mellan Arbetsförmedlingen och din kommun i följande strukturer? 2022. Procent. N=254.

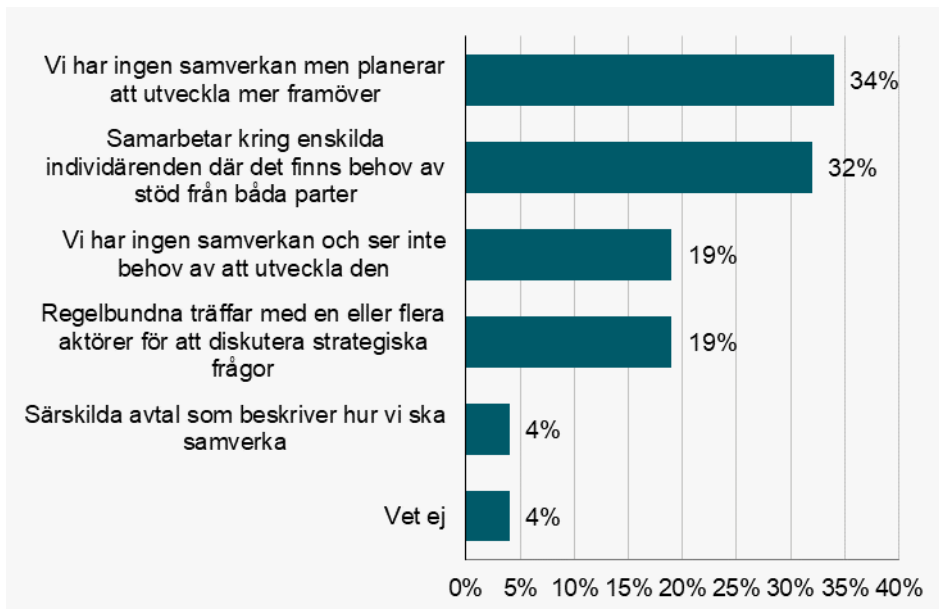
Denna samverkan fungerar bra eller mycket bra i samordningsförbunden enligt 46 procent av kommunerna. I DUA respektive socialfundsprojekt är samma andel 31 respektive 18 procent – andelar som också är sjunkande jämfört med 2020 (se figur 14). Detta kan ha sin förklaring i att DUA har ett förordnande som löper ut februari 2023 och att överenskommelser nu istället diskuteras i mer övergripande former mellan kommuner och Arbetsförmedlingen. När det gäller socialfundsprojekt så har en programperiod avslutats och den nya precis börjat komma igång. Samtidigt är det viktigt att säkra att projekt kan komma igång i den nya programperioden som kan stärka arbetet utifrån de lokala behoven.

Figur 14. Hur bra fungerar samverkan rörande arbetslösa mellan Arbetsförmedlingen och din kommun i följande strukturer? Andel som har svarat mycket bra eller ganska bra. 2020 och 2022. Procent. N=254.

Arbetsförmedlingen har succesivt byggt ut systemet med fristående aktörer. Myndigheten kommer från och med 1 december 2022 att ha ett särskilt ansvar att främja och underlätta samordning mellan fristående aktörer och kommuner. Omkring en tredjedel av kommunerna uppger idag att de inte har någon samverkan med fristående aktörer men att de planerar att utveckla det framöver (se figur 15). Vidare har 34 procent ingen samverkan men ser behov av detta framöver. En del kommuner (32 procent) samarbetar redan idag kring enskilda individer. Det finns också de som har regelbundna träffar med fristående aktörer 19 procent. Det är relativt ovanligt att ha formella avtal med aktörerna (4 procent). Samtidigt uppger 19 procent av kommunerna att de inte har någon samverkan och inte ser behov av att utveckla det heller.

Figur 15. Hur samverkar er kommun med fristående aktörer som är utförare åt Arbetsförmedlingen? 2022. Procent. N=254

Kommunala perspektiv på arbetsmarknadspolitiken 2022

SKR har gjort årliga lägesbilder av arbetsmarknadspolitiken genomförande sedan 2019. Kommunernas perspektiv har inhämtats genom enkätundersökningar. Årets undersökning visar inte på några större förändringar från tidigare år. Det finns fortsatt stora utmaningar. I vissa kommuner finns en välfungerande närvaro och samarbete med kommunerna. Detta behöver spridas till fler orter än idag.

Upplysningar om innehållet
Oscar Svensson, oscar.svensson@skr.se

© Sveriges Kommuner och Regioner, 2022
ISBN: 978-91-8047-045-2